

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

NATAŠA VRENKO

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PRIBLIŽEVANJE SRBIJE EVROPSKI UNIJI

Ljubljana, september 2012

NATAŠA VRENKO

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Nataša Vrenko, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica diplomskega dela z naslovom Približevanje Srbije Evropski uniji, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem dr. Zarjanom Fabjančičem.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v diplomskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega diplomskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 POGOJI DRŽAVE PROSILKE	2
1.1 Potek pridruževanja	2
1.2 Köbenhavnska merila.....	2
1.3 Posebnosti držav Zahodnega Balkana (stabilizacijsko-pridružitveni proces)	2
2 POGOJI DRŽAVE KANDIDATKE.....	4
2.1 Maastrichtska (konvergenčna) merila.....	4
2.2 Potek pridruževanja	5
2.2.1 Pregled zakonodaje in spremljanje napredka	5
2.2.2 Zaključek pogajanj	6
3 POJMI.....	7
3.1 Centralizacija	7
3.2 Demokracija	7
3.3 Evropska unija (EU)	7
3.4 Komunizem.....	8
3.5 Liberalizem	8
3.6 Nacionalizem	8
3.7 Tržno gospodarstvo.....	8
4 SRBIJA.....	8
4.1 Osnovne značilnosti.....	9
4.2 Politični sistem.....	9
4.3 Gospodarstvo	9
5 SLOBODAN MILOŠEVIĆ NA OBLASTI (1989–2000)	10
5.1 Vojsna na Balkanu.....	11
5.2 Mednarodna trgovinska blokada (embargo)	13
5.3 Vpliv embarga na srbsko ekonomijo	13
5.3.1 Uspešnost sankcij	13
5.3.2 Hiperinflacija.....	14
6 GOSPODARSKA SLIKA SRBIJE (2000–2010)	15
6.1 Gospodarska rast.....	15
6.2 Industrijska proizvodnja	16

6.3 Inflacija.....	18
6.4 Brezposelnost.....	19
6.5 Devizni tečaj.....	20
6.6 Trgovinska bilanca	21
7 MEDNARODNI ODNOSI	23
7.1 Partnerstvo za mir in NATO.....	23
7.2 CEFTA.....	24
7.3 Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum z EU	24
SKLEP.....	24
LITERATURA IN VIRI	26

KAZALO SLIK

Slika 1: Gibanje BDP Srbije in njegova rast v obdobju 2000–2010.....	16
Slika 2: Gibanje rasti industrijske proizvodnje v obdobju 2000–2010	17
Slika 3: Gibanje stopnje inflacije v obdobju 2000–2010	18
Slika 4: Gibanje stopnje uradne in neuradne brezposelnosti v obdobju 2000–2010	19
Slika 5: Gibanje tečaja RSD/EUR v obdobju 2000–2010.....	20
Slika 6: Gibanje trgovinske bilance v obdobju 2000–2010	22

UVOD

Srbija je zaradi svoje edinstvene lege, od koder se lahko nadzoruje velik del Balkana, že od nekdaj veljala za atraktivno državo. Ni znana samo po svoji legi, temveč tudi po rodovitnih ravninah, ki ležijo v Panonski nižini, in po naravnih bogastvih (barvne kovine), kot so baker, cink in svinec. Na gospodarstvu je močan pečat pustila desetletna balkanska vojna, ki se je začela pod oblastjo Slobodana Miloševića in končala šele s posredovanjem mednarodnih sil. Gospodarstvo in infrastruktura sta bili sesuti, Srbija je bila spoznana za krivo, posledično je izgubila velik del trga. To predstavlja nekaj razlogov, zakaj si nova oblast močno prizadeva, da bi popravila škodo, nastalo v tem obdobju, saj si močno želi priti v predvojno stanje, kakor tudi izpolniti pogoje za vstop v Evropsko unijo. Pogoji, kot so pravna in demokratična država, ki mora skrbeti za stabilnost svojih institucij, so za državo, ki se spopada z visoko ravno korupcije in še vedno zelo razširjenim sivim trgom dela, kar zahtevni.

Namen mojega diplomskega dela je predstaviti pogoje za vstop v Evropsko unijo in ugodnosti, ki so jih deležne Balkanske države, prikazati vojno in povojno obdobje, pri tem pa se nameravam osredotočiti na gospodarstvo v povojnem obdobju, ker je od današnje gospodarske slike in mednarodne aktivnosti odvisno, kdaj bo Srbija postala pravnomočna članica Evropske unije.

Za pisanje diplomskega dela bom uporabila tematski pristop, kar pomeni, da sem ga vsebinsko razdelila v štiri sklope, pri svojem pisanju pa bom ohranjala objektivnost. Prvi del je namenjen predstavitvi pogojev za vstop v Evropsko unijo, ki nam predstavljajo "cilj", kam bi Srbija rada prišla in nam pojasnjuje, zakaj toliko reform tako na področju bančništva, kot tudi industrije ter raznih političnih potez, kot so zagotavljanje boja proti organiziranemu kriminalu in korupciji.

V drugem delu nameravam predstaviti državo in definirati osnovne pojme, ki se uporabljajo neposredno tekom diplomskega dela.

Tretji del opisuje vojno stanje in kako se je gospodarstvo v relativno kratkem obdobju sesulo zaradi močne želje posameznika (Slobodana Miloševića) po združitvi vseh Srbov v eno državo.

Tretji del se navezuje na četrti del, ki prikazuje povojno stanje in sanacijo gospodarstva. Ta del je poimenovan Gospodarska slika Srbije (2000–2010), saj preko makroekonomskih indikatorjev najlažje prikažemo razvoj posameznega gospodarstva ter stanje, v katerem se le-ta nahaja. V tem delu bom naredila primerjavo znotraj najpomembnejših ekonomskih indikatorjev med leti 2000 in 2010.

1 POGOJI DRŽAVE PROSILKE

Za vstop v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU) mora biti vsaka država pravna država, s stabilnimi institucijami, ki zagotavljajo demokracijo, poleg tega mora spoštovati človekove pravice in ščititi manjšine. Nujna pogoja sta tudi dobro delujoče tržno gospodarstvo in sposobnost spopadanja s konkurenčnim pritiskom in tržnimi silami znotraj EU (Conditions for enlargement, 2012).

1.1 Potek pridruževanja

Pridruževanje EU je zahteven in dolg postopek, ki se začne s predložitvijo prošnje za članstvo. Ocenjevalni postopki EU se začnejo po veljavni prošnji za članstvo, ki se ob sodelovanju države prosilke in EU lahko konča s povabilom državi, da postane članica. Sama hitrost postopka je odvisna izključno od napredka posamezne države na poti k skupnim ciljem (Conditions for enlargement, 2012).

Prošnja države, ki se želi pridružiti EU (v nadaljevanju država prosilka) se predloži Svetu EU (v nadaljevanju Svet). Nato Evropska Komisija (v nadaljevanju Komisija) pripravi uradno mnenje o državi prosilki, na Svetu pa ostane odločitev, ali bo prošnjo sprejel ali ne. Uradno se lahko pogajanja med državo kandidatko in državami članicami začnejo, ko Svet soglasno odloči o pogajalskih pooblastilih. Pred začetkom pogajanj mora država prosilka izpolnjevati temeljne pogoje, imenovane "köbenhavska merila" (Conditions for enlargement, 2012).

1.2 Köbenhavska merila

Köbenhavska merila so bila postavljena decembra 1993 v Köbenhavnu. Takrat je Evropski svet določil, da mora država kandidatka izpolnjevati določene pogoje, če želi vstopiti v EU. Ti pogoji so:

- stabilne institucije, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, spoštovanje človekovih pravic in zaščito manjšin;
- delujoče tržno gospodarstvo ter zmožnost spopadanja s pritiski konkurence in tržnimi silami, ki delujejo v EU;
- sposobnost prevzema obveznosti članstva, zlasti upoštevanja ciljev politične, ekonomske in monetarne unije (Conditions for enlargement, 2012).

1.3 Posebnosti držav Zahodnega Balkana (stabilizacijsko-pridružitveni proces)

Od leta 2008 so države Zahodnega Balkana deležne posebnih ugodnosti, saj sodeluje z njimi EU v okviru stabilizacijsko-pridružitvenega procesa (v nadaljevanju SAP), katerega

namen je postopoma približati države Balkana EU. Najpomembnejši del procesa je stabilizacijsko-pridružitveni sporazum, ki pomeni pogodbeno razmerje med EU in posamezno državo zahodnega Balkana ter opredeljuje vzajemne pravice in dolžnosti (Countries on the road to membership, 2012), vse do njihovega vstopa (How does a country join the EU, 2012). V ospredje sporazuma je postavljeno spoštovanje osnovnih demokratičnih načel in temeljev enotnega trga EU. Gospodarstva v posamezni državi se povežejo z gospodarstvom EU preko:

- uvedbe prostotrgovinskega območja z EU ter s tem povezanih prednosti, kot so pravica do ustanavljanja ter zahtev (predpisi o intelektualni lastnini, predpisi o konkurenci in državni pomoči ter drugi),
- reform, ki so nujno potrebne za sprejem standardov EU (Countries on the road to membership, 2012).

Tako imajo vse države, ki sodelujejo v SAP-u, prost dostop do enotnega trga EU za skoraj vse svoje izvozne izdelke in za izpeljavo svojih reform lahko črpajo finančna sredstva od EU (Countries on the road to membership, 2012).

Partnerstvo med državami zahodnega Balkana je v interesu vseh partnerjev, saj zagotavlja stabilnost, mir, svobodo, pravico in varnost, večjo blaginjo, kar ne izboljšuje kakovosti življenja samo v državah zahodnega Balkana, ampak tudi v državah EU (How does a country join the EU, 2012).

Namen SAP-a je doseči tri zastavljene cilje:

- stabilizacija in hiter prehod na tržno gospodarstvo;
- spodbujanje regionalnega sodelovanja;
- možnost pristopa k EU (How does a country join the EU, 2012).

V skladu s temi cilji pomaga EU državam zahodnega Balkana graditi njihove zmogljivosti, tako da lahko sprejmejo in izvajajo svetovne in evropske standarde, vključno s pravnim redom EU (How does a country join the EU, 2012).

SAP je progresivno partnerstvo, v sklopu katerega EU ponuja skupek ekonomskih in finančnih pomoči (preko programa CARDS), trgovskih koncesij (Avtonomni trgovinski ukrepi) in pogodbenih odnosov (stabilizacijsko-pridružitveni sporazumi) (How does a country join the EU, 2012).

SAP je nastal leta 1999 s strani Komisije kot posledica želje po bolj ambicioznem regionalnem razvoju držav zahodnega Balkana. Njegovi instrumenti so bili zasnovani novembra 2000 v Zagrebu in junija 2003 so bili na vrhu v Solunu zaradi procesa širitve dodani določeni elementi, ki omogočajo lažje soočanje z novimi izzivi. Z Agendo iz Soluna so bili vpeljani novi instrumenti za podporo reformnega procesa v državah zahodnega Balkana, ki pospešijo njihovo približevanje EU. Najvplivnejša od novo dodanih

instrumentov so bila evropska partnerstva. Ta neposredno temeljijo na partnerstvu za pristop za države kandidatke. Leta 2004 je bil odobren prvi sklop evropskih partnerstev. Določeval je kratkoročne in srednjeročne prednostne naloge, ki morajo biti izpolnjene s strani kandidatkih držav zahodnega Balkana, če želijo pomoč evropskih partnerstev pri njihovih reformah in pripravah za bodoče članstvo (How does a country join the EU, 2012.).

2 POGOJI DRŽAVE KANDIDATKE

Po soglasni odločitvi Sveta o pogajalskih pooblastilih dobi država prosilka status države kandidatke. S tem mora takšna država pokazati EU zmožnost v celoti prevzeti vlogo države članice. Poleg splošnih pogojev, zapisanih v Pogodbi o Evropski uniji, ter zahtevanih tehničnih, pravnih in političnih standardov in norm EU država članica potrebuje tudi široko podporo svojih državljanov (Process of enlargement, 2012).

Razloge za tako obsežen in dolgotrajen postopek odobritve lahko iščemo v zahtevah EU do kandidatke. Pogoji za sprejetje v EU so:

- izpolnjevanje vse zahtev, ki so določene s strani EU;
- izrecno strinjanje vlade zadevne države, drugih držav članic in vseh institucij z vstopom zadevne države v EU (Process of enlargement, 2012).

Prvotne zahteve za vstop v EU niso bile tako jasno napisane, ampak z razvojem so tudi te čedalje jasneje opredeljene, z namenom, da države, ki se želijo pridružiti EU, samo sledijo jasno določenim smernicam, EU pa lahko brez nepotrebnih nevšečnosti nadaljuje povezovanje (Process of enlargement, 2012).

Postopki pridružitve so jasno določeni in se izvajajo v različnih stopnjah. Države, ki se želijo pridružiti EU, lahko preidejo na naslednjo stopnjo takrat, ko izpolnijo pogoje prejšnje stopnje. V skladu s tem morajo države kandidatke v svoji državi uvesti nove reforme, naloga EU pri tem pa je, da zagotavlja skrbno vodenje postopka, ki ima za posledico nove koristi za EU in države, ki se ji pridružujejo (Process of enlargement, 2012).

2.1 Maastrichtska (konvergenčna) merila

Če želi kandidatka postati pravnomočna država članica, mora z vstopom sprejeti tudi skupno valuto euro (v nadaljevanju EUR). Za to mora izpolnjevati določena merila, ki so imenovana konvergenčna oziroma maastrichtska merila. Zavzemajo šest točk na področju stabilnosti cen, obrestnih mer, tečaja posamezne valute, javnih financ in na pravnem področju (Maastrichtska konvergenčna merila, 2012).

- Merilo stabilnosti cen
Stopnja inflacije kandidatke ne sme za več kot 1,5 odstotne točke presežati povprečja stopnje inflacije treh držav članic, ki so dosegle najnižje stopnje inflacije v danem obdobju.
- Merilo nizke stopnje obrestnih mer
Dolgoročne obrestne mere ne smejo presežati povprečja obrestnih mer držav članic z najnižjo stopnjo inflacije za več kot 2 odstotni točki.
- Merilo stabilnosti tečaja valut
To merilo zahteva spoštovanje mej nihanja (za 15 odstotkov), predvidenih z mehanizmom deviznih tečajev v ERM II, poleg tega ne sme valuta države kandidatke devalvirati vsaj dve leti.
- Merilo zdravih javnih financ
Javno-finančni primanjkljaj kandidatke ne sme presežati 3 odstotkov BDP. Primanjkljaj se lahko preseže le, če je to razmerje v določenem opazovanem obdobju znatno in neprestano upadalo ter doseglo raven blizu referenčne vrednosti, ali če je prekoračitev referenčne vrednosti začasna in izjemna in razmerje blizu referenčne vrednosti.
- Merilo dolgoročne vzdržnosti javnih financ
Javni dolg kandidatke ne sme presežati 60 odstotkov BDP, z izjemo, če se omenjeno razmerje zadostno zmanjšuje in z zadovoljivo hitrostjo dosega referenčno vrednost.
- Merilo skladnosti pravnih redov držav članic
Pod to merilo spadajo predvsem predpisi, ki se navezujejo na neodvisnost Evropske centralne banke, kakor tudi nacionalnih bank (Maastrichtska konvergenčna merila, 2012).

2.2 Potek pridruževanja

Pridruževanje zajema pregled zakonodaje in spremljanje napredka ter zaključek pogajanj. Oba dela sta pomembna na poti države do vključitve v EU, saj tako obstoječe članice ugotavljajo primernost države kandidatke za vstop v EU.

2.2.1 Pregled zakonodaje in spremljanje napredka

Prvi korak pred začetkom pogajanj se imenuje pregled, kjer Komisija, natančneje uradniki EU in kandidatke, za vsako kandidatko natančno proučijo vsako poglavje pravnega reda, da ugotovijo stopnjo pripravljenosti (ali je kandidatka pripravljena na vstop). Po natančnem pregledu Komisija Svetu predloži poročilo, kjer ima dve možnosti: ali zahteva od države kandidatke izpolnitev pogojev imenovanih "merila uspešnosti" za začetek pogajanj ali pa priporoči začetek pogajanj. Slednje je najpogostejša poteza Komisije, ki poleg tega še določi merila uspešnosti za zaključek pogajanj (Screening and monitoring, 2012).

Pod merilo uspešnosti za začetek pogajanj spada priprava akcijskega načrta prilagajanja; to je obsežna strategija, v kateri kandidatka navede, kaj bo storila in v kolikšnem času bo svoj pravosodni in upravni sistem uskladila z zahtevami za pristop k EU. V skladu s tem mora vsaka kandidatka pripraviti natančen dokument, imenovan Nacionalni program za prevzem pravnega reda EU, ki ga je opredelila EU v pristopnem partnerstvu in vsebuje podrobnosti, časovni raspored in stroške izpolnjevanja vsakega prednostnega področja. V pristopnih ali evropskih partnerstvih – to so partnerstva, ki jih EU sklene z vsako kandidatko, so napisane prednostne naloge, ki morajo biti vključene v akcijske načrte. Pod merilo uspešnosti za zaključek pogajanj pa štejemo prevzem pomembnega dela zakonodaje in evidenca spremljanja njenega izvajanja. Naslednji korak je na strani države kandidatke, ki Komisiji predloži pogajalsko stališče, Svet pa nato sprejme skupno stališče o začetku pogajanj (Screening and monitoring, 2012).

Svet in Evropski parlament sta s strani Komisije vse do pristopa države kandidatke obveščena preko strateških dokumentov, rednih poročil in pojasnil o pogojih za napredovanje, o napredku držav kandidatke. Med drugim je naloga Komisije, da skrbi za kandidatkinjo spoštovanje zaveze ter spremljanje izpolnjevanja meril uspešnosti in napredka pri uporabi zakonodaje EU. Namen tega je, da imajo kandidatke določene smernice pri prevzemu odgovornosti, državam članicam pa ta nadzor predstavlja zagotovilo, da nove pristopnice izpolnjujejo pogoje za pristop (Screening and monitoring, 2012).

Za individualna pogajanja je značilno, da potekajo z vsako kandidatko posebej. Hitrost pogajanj je odvisna od vsake posamezne kandidatke, kako hitro država kandidatka sprejema reforme in usklajuje nacionalne zakonodaje s predpisi EU, saj je le od nje odvisno, kdaj bo zaključila pogajanja (Screening and monitoring, 2012).

2.2.2 Zaključek pogajanj

Izpolnjevanje zavez držav kandidatke je skrbno in redno spremljano s strani EU, zato se lahko pogajanja o posameznem poglavju začasno zaključijo ob pogoju, da so vse države članice zadovoljne z napredkom kandidatke. Pogajanja se vodijo po načelu "nič ni dogovorjeno, dokler ni vse dogovorjeno", ker so različna poglavja pravnega reda tako močno povezana med seboj. Šele ob koncu postopka so pogajanja dokončno zaključena (Closure and accession, 2012).

Podrobne določbe in pogoji se vključijo v osnutek pristopne pogodbe, ampak šele ko so pogajanja zaključena v prid in zadovoljstvo vseh strani. Osnutek pristopne pogodbe vsebuje vse predhodne določbe in roke, morebitne zaščitne klavzule in podrobnosti finančnih ureditev. Pogodba je podpisana s strani države kandidatke in predstavniki vseh držav članic EU, če se z njo strinjajo Komisija, Svet in Evropski parlament. Da postane pravnomočna, jo morajo kandidatka in države članice še ratificirati v skladu s svojimi

ustavnimi določbami. Kandidatka postane država pristopnica s tem, ko je pogodba podpisana, in takrat postane upravičena do nekaterih začasnih posebnih pravic, ki veljajo do pristopa. V tem času ima "status aktivne opazovalke" v organih in agencijah EU, kjer nima pravice glasovati, lahko pa sodeluje v razpravah. Hkrati lahko država pristopnica poda svoje mnenje o osnutkih sporočil, predlogov, pobud ali priporočil EU. Pristopna pogodba začne veljati na predvideni datum (po zaključeni ratifikaciji) in takrat postane država pristopnica pravnomočna država članica EU (Closure and accession, 2012).

3 POJMI

Oprelitev pojmov je pomembno za nadaljnje razumevanje vsebine. Zajela sem najpomembnejše pojme, ki so neposredno prepleteni med seboj in predstavljajo glavni razlog za vse spremembe v Srbiji.

3.1 Centralizacija

Centralizacija je proces, ker je vodstvo oziroma država v rokah nekaj posameznikov in vključuje planiranje, odločevalno telo in vodenje vodstva oziroma države. Samo organizacijo oziroma državo največkrat vodi glava organizacije, ki ima jasno začrtan cilj, zato kontrolira večji del organizacije oziroma gospodarstva, z namenom hitrega doseganja cilja. Pogoje centralizacije je, da vrh organizacije ali države sprejema odločitve, ki jih morajo vsi sprejeti kot dane (Centralisation Vs Decentralisation, 2012).

3.2 Demokracija

Demokracija se navezuje na skupno odločanje. Šibkejša oblika temelji na načelu en človek en glas, največkrat uporabljena v boju za vodilni položaj. Močnejša oblika temelji na participaciji vseh prebivalcev pri sprejemanju zakonov, strategij in sestavljanju vlade, ali pa ljudstvo izvoli predstavnike, ki v se odločajo v njihovem imenu (Democracy, 2012).

3.3 Evropska unija (EU)

Evropska unija (v nadaljevanju EU) je politična in gospodarska povezava 27 evropskih držav, ki je nastala z namenom vzpostavitve miru v Evropi, saj naj bi države preko medsebojne soodvisnosti postale bolj složne. Za EU je značilen skupen trg in valuta (za države, ki so članice Evropske monetarne unije). Enoten trg omogoča prost pretok blaga, kapitala, storitev in prosto gibanje delovne sile. S tem predstavlja gonilno gospodarsko silo EU, ki se stalno prilagaja spremembam z namenom doseganja čim večje koristi svojih državljanov, ob tem pa ohranja človeško dostojanstvo, demokracijo, svobodo, enakost, spoštovanje človekovih pravic in vladavino prava (Basic information, 2012).

3.4 Komunizem

Komunizem je hkrati ideologija, ekonomski sistem in skupina političnih strank. Za ekonomski sistem je značilno, da je zasebno lastništvo proizvodnih sredstev prepovedano, kar še posebno velja za industrijski kapital. Razlog za to vidijo v tem, ker bi naj takšno zasebno lastništvo vodilo v izkoriščanje delavcev. Komunizem kot ideologija sledi cilju enakomernejše porazdelitve dohodka oziroma bolj razdeljen po "potrebah" posameznikov. Za najbolj optimalno doseganje tega je lastnica večine kapitala in zemlje država, ki po večini vodi ekstenzivno centralno načrtovanje. To pomeni, da država določa pomembne ekonomske spremenljivke, kot so cene, ravni outputa in druge (Samuelson, 2002, str. 744).

3.5 Liberalizem

Liberalizem je hkrati politična filozofija (doktrina) in politična tradicija. Prva poudarja, da je za družbo najbolj pomembna svoboda kot osnovni cilj posameznika (Liberalism, 2012). Liberalizem lahko razumemo tudi kot splošno filozofsko teorijo, za katero je značilno odrekanje dokončnemu formuliranju resnice (Doering, 1995, str. 11).

3.6 Nacionalizem

Nacionalizem uporabljamo, ko ugotavljamo, kakšen odnos imajo ljudje določene narodnosti do svoje nacionalne identitete in ko opazujemo ukrepe, ki jih pripadniki določenega naroda sprejmejo, ko želijo doseči ali vzdrževati samoodločanje (Nationalism, 2012).

3.7 Tržno gospodarstvo

V tržnem gospodarstvu trg na osnovi ponudbe in povpraševanja odgovori na vprašanja razporeditve virov; kaj, koliko in za koga proizvajati. Podjetja, katere vodi želja po maksimiziranju dobička, kupujejo inute ter proizvajajo in prodajajo outpute. Na drugi strani pa gospodinjstva, katerih želja je maksimizacija koristi, sodelujejo s svojimi dohodki od proizvodnih dejavnikov in določajo povpraševanje po dobrinah. Vzajemno delovanje med podjetji in gospodinjstvi vzpostavi ravnotežne cene in količine na trgu (Samuelson, 2002, str. 757).

4 SRBIJA

S poznavanjem strukture gospodarstva lažje razumemo ekonomska dogajanja v državi. Razvitost države pa lahko merimo s političnim sistemom, ter preko indikatorjev.

4.1 Osnovne značilnosti

Uradno ime: Republika Srbija (Predstavitev države, 2012)

Število prebivalcev: 7.300.000 – leta 2012 (Serbia, 2012)

BDP: \$45.043.430.299 – leta 2011 (GDP, 2012)

BDP per capita: \$5.680 – leta 2011 (GDP per capita, 2012)

Rast BDP: 1,8 odstotkov – leta 2011 (GDP, 2012)

Inflacija: 8,6 odstotkov – leta 2011 (Inflation, 2012)

Nezaposlenost: 19,2 odstotkov – leta 2010 (Unemployment, 2012)

4.2 Politični sistem

Srbija je demokratična parlamentarna republika z enodomnim parlamentom, v katerem deluje 250 poslancev. Ti so izvoljeni s strankarskih list za 4-letni mandat. 6. maja so potekale parlamentarne volitve, kjer je zmagala Srbska napredna stranka (SNS), premier pa je postal Iвица Dačić. 31. maja 2012 je predsednik države postal Tomislav Nikolić (Predstavitev države, 2012).

4.3 Gospodarstvo

Srbska ekonomija se po več kot desetletju izmenjavanja vzponov in padcev počasi stabilizira. Razloge za nastale težave v devetdesetih lahko iščemo v krizi po razpadu Jugoslavije leta 1991 (prehod iz centralno planskega gospodarstva na tržno gospodarstvo), uvedbi mednarodnih sankcij (ekonomska blokada) in škodi na infrastrukturi in v gospodarstvu, ki je bila povzročena z 11-tedenskim letalskim bombardiranjem NATA istega leta (Predstavitev države, 2012).

Koalicijska vlada, ki je sledila Miloševiću, je potrebovala skoraj desetletje, da je obnovila povojno državo. Za doseganje teh standardov je Srbija sprejela mnogo ekonomskih ukrepov: stabilizacija dinarja, poenostavitev davčnega sistema, liberalizacija tokov s tujino, privatizacija in uvedba reform v bančnem sektorju (Pedz.uni-mannheim, 2012). 24. septembra 2007 je postala tudi članica CEFTA, ki pokriva države Balkana, ki so že izpolnile potrebne pogoje za delovanje prostega trga v okviru Stabilizacijskega pakta za jugovzhodno Evropo (Cefta.net, 2012). Od istega leta naprej prejema Srbija od Evropske unije (v nadaljevanju EU) v sklopu stabilizacijskega sporazuma finančno pomoč, ki je do leta 2010 znašala približno 198 milijonov EUR. Od tega ga je Srbija največ namenila za transport, energetiko, šolstvo in sodstvo (Serbia financial assistance, 2012). Od leta 2001 v Srbijo vlagajo Svetovna banka (WB), Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD) in Evropska investicijska banka (EIB), ki so do sedaj vložile približno 8,6 bilijonov Evrov (v nadaljevanju EUR) za najpomembnejše gradbene projekte in v obliki protikrizne pomoči (Japan offers congratulations to Serbian parliament, 2012). Sedaj se Srbija bori proti

korupciji in organiziranemu zločinu, z namenom, da bi še bolj privabila tuje investitorje, saj prej omenjene sankcije vplivajo na stabilnost države, kar posledično privablja tuj kapital. Po besedah Pertusa van Duyne, profesorja na Tilburški univerzi na Nizozemskem, je korupcija v Srbiji ponovno na ravni iz leta 2000, ko je bil na oblasti Slobodan Milošević (v nadaljevanju Milošević) (Derikonjić, 2012).

Srbija ima velik tržni potencial zaradi vstopanja tujih investitorjev ter dinamičnega domačega povpraševanja (Predstavitev države, 2012). Glavno gospodarsko panogo predstavljajo poljedelstvo, rudarstvo, predelovalna industrija, trgovina in promet. Predelovalna industrija predstavlja 75,18 odstotkov; od tega ima največji delež proizvodnja prehranskih izdelkov in pijač ter proizvodnja in distribucija električne energije, plina in vode (19,69 odstotkov). V teh dveh področjih je zaposlenih približno 52 odstotkov skupnega števila vseh zaposlenih v državi (Srbsko gospodarstvo, 2012). Kmetijski sektor predstavlja 15 odstotkov nacionalnega prihodka države. V Srbiji se nahajajo velike količine premoga, barvnih kovin, kot so cink, baker in svinec. Zaradi premajhnih investicij v omenjeni sektor gospodarstvo države nima koristi od svojega naravnega bogastva. 20 odstotkov BDP predstavlja industrijski sektor, kjer se najbolj razvija avtomobilska industrija, ki privablja tuje investitorje. Skoraj dve tretjini BDP predstavljajo storitve, ki so tudi najpomembnejši sektor. Največji napredek je zabeležen v zadnjih letih pri liberalizaciji trgovine ter lastninjenju in prestrukturiranju podjetij (Predstavitev države, 2012).

Turizem je slabo razvit, kljub temu da ima Srbija zgodovinske zgradbe (trdnjavo Stari Ras ter samostana Sopoćani in Studenica) v Seznamu svetovne dediščine (Höfler, 1990, str. 122–134).

5 SLOBODAN MILOŠEVIĆ NA OBLASTI (1989–2000)

V času, ko si je Milošević utrjeval oblast, ki naj bi delovala v smeri centralizacije in povzdigovanja nacionalizma, je Srbija močno nasprotovala slovenski liberalizaciji in njenim načrtom osamosvojitve. Pri tem so imeli nekaj spodrsaljajev, ko je admiral Jugoslovanske ljudske armade (v nadaljevanju JLA) Branko Mamula nevede z grožnjo slovenski opoziciji najbolj pripomogel k njeni krepitvi, kakor tudi slovenski neodvisnosti (Silber, 1996, str. 49–52).

Eden izmed pokazateljev, kako vpliven je postal Milošević, so bila zborovanja Srbov, imenovana "mitingi resnice", kjer so ljudje pokazali svojo pripadnost Miloševiću in njegovemu nacionalizmu. To je bil najboljši način, kako širiti Miloševićeve nacionalizem in približati ljudem njegov politični načrt oziroma s strani nasprotnikov najboljši način ustavitve Miloševićeve ideje o polastitvi večjega dela Jugoslavije. Ko si je Milošević pridobil absolutno nadoblast nad srbsko zvezo komunistov, je svojo "pot" nadaljeval do

obeh srbskih pokrajin; Vojvodine in Kosova, nato do najmanjše Jugoslovanske republike – Črne gore in čisto na koncu še Jugoslavije (Silber, 1996, str. 60).

5.1 Vojna na Balkanu

Razhajanja v pogledih glede prihodnosti med Miloševićem in komunističnim štabom vrhovnega poveljstva Jugoslovanske ljudske armade so se samo še okrepila. Štab je želel enotno Jugoslavijo, Miloševiću pa je Jugoslavija predstavljala predmet pogajanj, preko katerega bi si utrdil položaj v državi. V naslednjih mesecih je bilo Miloševićevo glavno delo spreobrniti cilje JLA k varovanju Srbov zunaj njihove države in k oblikovanju nove ozemeljske enote ter zaščititi kninske Srbe (Silber, 1996, str. 123).

9. marca 1991 je Milošević poslal tanke na ulice Beograda. Zaprli so edini nevladni beograjski televizijski oddajnik B-92 in Studio B, ki je poročal o takratnih demonstracijah. Milošević pa je po televiziji povedal, da bo ostal nesporen voditelj, kljub vsem težavam. 16. marca 1991 je Milošević oklical odcepitev Srbije od Jugoslavije. Po končanih demonstracijah je Milošević ugotovil, da mu ljudstvo ni več naklonjeno, zato se je na skrivnih pogovorih s predsednikom Hrvaške Franjom Tuđmanom (v nadaljevanju Tuđmanom) zavzemal za katerikoli dogovor, ki bi utrdil njegovo oblast. Tuđmanu bi naj celo obljubil večjo Hrvaško kot je bila po sporazumu Cvetkovič-Maček. Hrvaška bi naj vključevala del BiH, del Vojvodine in Srema. Ta sporazum je Milošević vedno zanikal. Borislav Jović se je v Beogradu zavzemal za mir in svoj načrt predstavil v štirih točkah: 1) popolna prekinitev ognja, 2) za spoštovanje prve točke mora poskrbeti JLA, 3) umik vseh policijskih enot, ki niso iz tega območja, 4) v določenih enotah JLA uvedba bojne pripravljenosti (Silber, 1996, str. 129–189).

Nekaj dni pred odcepitevijo Slovenije je Milošević poudarjal, da ne bo vojaških posegov o osamosvojitvi Slovenije, vendar je kljub temu postavil enote JLA po Sloveniji in Hrvaški. Po končani desetdnevni vojni, ki so jo sprožili Srbi, se je Slovenija osamosvojila 25. junija 1991 (Silber, 1996, str. 169–183).

Sledila je nenapovedana vojna na Hrvaškem, natančneje v Republiki Krajini, ki se je začela po končani intervenciji v Sloveniji in je trajala približno štiri mesece. Hrvaška se je ves čas trudila, da bi svet videl, da niso bili oni pobudniki za začetek vojne, ker so vedeli, da je prihodnost Hrvaške odvisna od mednarodnega priznanja in ne od zmage nad Srbi (Silber, 1996, str. 186–207).

Srbi so imeli po Bosni postavljena koncentracijska taborišča, kot so taborišče v Trnopolju, Travniku, Manjači, Omarski in Keraterem pri Prijedoru, in začasna taborišča, kot je pri Ripaču, kamor so pošiljali muslimane. Čiščenje vasi je bilo po večini nasilno, kjer so po večini ljudi mučili, predno so jih pobili. Organizirani del etničnega čiščenja je postalo

ropanje, in mnogi so plačali, da si jih oropali, samo zato, da so lahko pobegnili in ostali živi. Konec aprila 1992 je bilo 286 tisoč bosanskih beguncev, junija 750 tisoč, do srede julija 1,1 milijon in konec leta 1992 jih je bilo za skoraj polovico prebivalstva – dva milijona. Ker so skoraj vsi prebežali na Hrvaško, je le-ta prosila še ostale evropske države, da prevzamejo nekaj bremena. V Ženevi so države ES imele enodnevno konferenco, z namenom, da zberejo sredstva za begunce (Silber, 1996, str. 268–281).

10. januarja 1993 je na Ženevski konferenci lord Owen prvič predlagal razdelitev Bosne na 10 pokrajin; dvakrat po tri pokrajine, kjer bi bila Srbska oziroma muslimanska večina, dve pokrajini s Hrvaško večino, ena pokrajina, ki bi jo sestavljali Hrvati in Muslimani, ter Sarajevo kot samostojna pokrajina, kjer bi bili vsi trije narodi združeni. Kljub začetnim zavrnitvam, ker bi ta načrt naj privolil v etnično čiščenje, je bil na koncu podpisan in sprejet z vseh strani, ki so sodelovale v vojni (predsednik BiH Alij Izetbegović, vodja bosanskih Hrvatov Mate Boban in voditelj bosanskih Srbov Radovan Karadžić) (Silber, 1996, str. 302–313).

5. februarja 1994 je padla mina na sarajevsko tržnico in ranila več kot dvesto in pobila sedeminšestdeset ljudi. Ta incident je sprožil zahtevo s strani ZDA po ukrepu, da naj NATO-va letala, ki so letela nad Bosno, ustrezno preprečijo ponovitev tragedije na tržnici, kljub temu da je Sarajevo veljalo za območje prepovedi letenja. S tem bi lahko sprožili svetovni spopad, saj bi bila Rusija primorana pomagati Srbom. Akciji Nata so nasprotovali samo Britanci, ker je general sir Michael Rose že pripravljaj sporazum o demilitarizaciji. Zahteve sporazuma: 1) takojšnja prekinitev ognja, 2) umik težkega orožja in danega pod nadzor Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju OZN), 3) postavitve čet OZN na ključne položaje med frontnimi črtami, 4) ustanovitev skupne komisije, ki bi imela dnevna srečanja, kjer bi spremljali in se sporazumevali o podrobnostih izvajanja sporazuma. Temu sporazumu so najprej nasprotovali samo Srbi in njihov razlog je bil, da potrebujejo orožje za obrambo pred številčnejšo bosansko pehoto, nato pa so se jim pridružili Bošnjaki. Srbi so postavili nov pogoj o uresničevanju sporazuma 12. februarja 1994 in zahtevali kot protiutež njihovega umika težkega orožja, umik bosanske vojske s frontnih položajev. Srbi so popustili šele, ko je ruski predsednik Boris Jelcin zahteval upoštevanje Natovega ultimata in obljubil, da bo poslal svoje vojake na položaje, od koder se bodo Srbi umaknili. Natov ultimat je veljal za ultimat, "ki bo končal obleganje Sarajeva", vendar do tega ni prišlo (Silber, 1996, str. 339–352).

Ko je Bill Clinton postal predsednik ZDA, je po diplomatski poti poskušal rešiti problem Balkana, tako da je 2. marca 1994 združil Hrvate in muslimane v hrvaško-muslimansko federacijo, da so se tako uprli Srbom, ki jih je svet že spoznal za krive in so že trpeli osamitev. S tem bi bila tudi zagotovljena pomoč muslimanom, katerim so Hrvatje onemogočali prevoz orožja, tako da so jim ga polovico vzeli. Ta sporazum je veljal za sporazum, ki bi lahko preprečil vojno na Balkanu (Silber, 1996, str. 349–354), vendar to ni bilo mogoče vse do 14. decembra 1994, ko je bil v Parizu formalno podpisan Daytonski

sporazum (Konrad Adenauer Stiftung, 2009, str. 9). Spopadi so se dokončno končali julija 1995 in takrat so se iz območja celotne Bosne hotele umakniti enote OZN (Silber, 1996, str. 300).

5.2 Mednarodna trgovinska blokada (embargo)

Potem ko je OZN uspelo razdeliti Jugoslavijo, so dodelili Srbiji in Črni gori (v nadaljevanju Srbiji) ekonomske sankcije, Hrvaško in del BiH, ki so ga kontrolirali Bosanski Srbi, pa zaščitili. Za vse države bivše Jugoslavije je veljal embargo na orožje in vojaško opremo, ki je začel veljati s 25. septembrom 1991 (Serbia sanctions, 2012).

30. maja 1992 je bilo s strani OZN naloženih Srbiji mnogo ekonomskih ukrepov. Prepovedan je bil uvoz vsega blaga in produktov, katerih država porekla je bila Srbija. Prepovedana je bila prodaja blaga in produktov (z izjemo medicinske oskrbe in hrane) v Srbijo, kakor tudi prepoved srbskim in črnogorskim subjektom odpiranja računov v tujih bankah in prepoved znanstvenega in tehničnega sodelovanja, kakor tudi prepoved letov v ali iz Srbije. 16. novembra 1992 je bil prepovedan ladijski prevoz energijskih energentov in drugih izdelkov čez Srbijo, razen če ni bilo specifično odobreno s strani United Nations Security Council Sanctions Committee (v nadaljevanju UNSCSC) (Serbia sanctions, 2012).

17. aprila 1993 so prepovedali ves izvoz in uvoz ter prevoz čez območja Hrvaške, ki so jih varovale enote OZN, ter del BiH, ki so ga nadzorovale Srbske sile, razen če ni bilo specifično odobreno s strani UNSCSC. Zamrznjena so bila sredstva Beograda (ekonomskih subjektov) v tujini ter prepovedano nadaljevanje poslov (finančnih in nefinančnih) z Jugoslavijo. Izjeme so bile telekomunikacije, poštna storitve in določene druge legalne storitve. Prepovedan je bil tudi promet po Jadranskem morju, z izjemo, ki jo je potrdil UNSCSC (Serbia sanctions, 2012).

5.3 Vpliv embarga na srbsko ekonomijo

Sankcije, namenjene Srbiji, so se najbolj izražale v njihovi industriji. Poleg uničenega izvoznega trga so sankcije povzročile izgube v uvozu nadomestnih delov in surovin. To se najbolj vidi v hudem padcu outputa in maloprodajnih cen. Leta 1993 je output padel za 40 odstotkov, maloprodajne cene pa za 70 odstotkov. Posledica padca cen je bil odpust 60 odstotkov delavcev, zaposlenih v industriji (Serbia sanctions, 2012).

5.3.1 Uspešnost sankcij

Uspešnost sankcij, ki so veljale za Srbijo, so bile katastrofalne. Razlogov za to je več, glavni pa je tihotapstvo dobrin po Donavi. Sankcije niso bile uspešne pri propadu Jugoslovanske infrastrukture. Pred vojno je bilo kmetijstvo BiH in Srbije skoraj v celoti

samozadostno. Jugoslovanska industrijska infrastruktura se je hitro prilagodila sankcijam in opremila svoja podjetja z novimi stroji. Sklicujoč se na guvernerja Centralne banke Jugoslavije Dragoslava Avramovića, je imela Srbija pripravljenih mnogo investicij na področju telekomunikacij, javnega prometa in drugih sektorjih. Tako kot je prišlo do sprememb na strani proizvodnje, je prišlo tudi na strani potrošnje. Potrošniki so se bili primorani žrtvovati in prilagoditi nastali situaciji: sprejeti uvozne dobrine kot edine možne substitute in sprejeti domačo širitev programa na različne panoge. Slednje je vidno v spremembi obnašanja kupcev (primer: uporaba premoga in lesa namesto olja). Zaradi sankcij je bila Jugoslavija primorana postati bolj zaprta država in s tem je tudi manj čutila njihove negativne učinke (Serbia sanctions, 2012).

Zaradi dobre prehodnosti mej Jugoslavije in slabega gospodarstva sosednjih držav Jugoslavije je tihotapstvo nafte postal zelo donosen posel; v Srbiji celo zelo enostaven, ker OZN niso mogli preprečiti pritoka nafte v Srbijo. Primer tihotapstva nafte iz Romunije v Srbijo: zaradi podkupljivosti carinikov je bilo tihotapstvo dobrin zelo enostavno. Lastniki bencinskih črpalk so poročali, da so bili srbski turistični avtobusi opremljeni tako, da so lahko tihotapili do pet ton bencina, poleg tega je bila Rusija zaveznica Srbov, zato so le-ti dobili za tihotapstvo bencina prirejene Lade, ki so prenesle do 2.000 litrov bencina. Tihotapstvo je potekalo tudi po reki Donavi (Serbia sanctions, 2012).

Sankcije so bile neučinkovite tudi pri enostranskih transferjih. Tako so Srbi in ostali narodi tihotapili tuje valute v Srbijo. Ker so to bili po večini tatovi, prekupčevalci drog, člani zločinskih tolp in prevarantski umetniki, je Jugoslavija dobila vzdevek "avtomat za pranje umazanega denarja kriminalcev celotne Evrope". Ker so ti kriminalci predstavljali stalen pritek tujega denarja v državo, le-ta pa je bil pomemben za vlado, da je lahko držala dinar na določeni ravni, ta posel ni bil preganjan (Serbia sanctions, 2012).

Sankcije so bile učinkovite pri monetarni politiki. Ta politika je bila sprejeta z ekonomistom Svetovne banke in kasnejšim guvernerjem Srbske Centralne banke Dragoslavom Avramovićem. Dinar je bil zamenjan s super dinarjem, ki je bil vezan na nemško marko (DEM), to pa je naredilo novo valuto konvertibilno. Ljudje so zaupali v novo valuto in začeli zamenjavati DEM in dolarje za nov dinar. Po tej reformi tihotapstvo tuje valute ni bilo več nujno potrebno. V avgustu 1994 so mednarodne devizne rezerve porasle iz januarskih 147,4 milijonov DEM na 380,4 milijonov DEM (Serbia sanctions, 2012).

5.3.2 Hiperinflacija

Hiperinflacija je, ko cene hitro rastejo, a valuta izgublja na svoji vrednosti, ob tem mora inflacija rasti več kot 20–30 odstotkov mesečno. V Jugoslaviji je bila dnevna inflacija 64 odstotkov; cene so se podvojile vsakih 16 ur. Najvišja zabeležena inflacija na svetu je bila 22. septembra 1993. Od takrat izvira bankovec za 500 milijard dinarjev (Jedan milion za

jedan dinar, 2012) Oktobra 1993 je bila ustanovljena nova denarna enota, novi dinar, ki je bil vreden milijon prejšnjih dinarjev, z namenom ustavitve inflacije. Vendar je to ni ustavilo. V obdobju med 1. oktobrom 1993 in 24. januarjem 1994 so cene narasle za 5×10^{15} . To je povzročilo sesutje socialne strukture: stavke, kraje, čakanje v kolonah za pokojnine in podobno (Watkins, 2012). Inflacija je bila zaustavljena z reformami Dragoslava Avramovića 24. januarja 1994 in se ustalila na razmerju 1 : 1 z DEM (Jedan milion za jedan dinar, 2012). Hiperinflacija je trajala 24 mesecev je nastala kot posledica plačevanja vojne in ne toliko embarga, saj je bilo decembra 1993 skoraj 95 odstotkov državnih izdatkov, v večini namenjenih vojni, financiranih z novo natisnjenimi dinarji (Hanke, 2012).

6 GOSPODARSKA SLIKA SRBIJE (2000–2010)

Gospodarska slika zavzema gospodarsko rast, industrijsko proizvodnjo, inflacijo, brezposelnost, devizni tečaj in trgovinsko bilanco. S temi indikatorji pokažemo, v kakšnem stanju se država nahaja v danem trenutku ali v daljšem obdobju.

6.1 Gospodarska rast

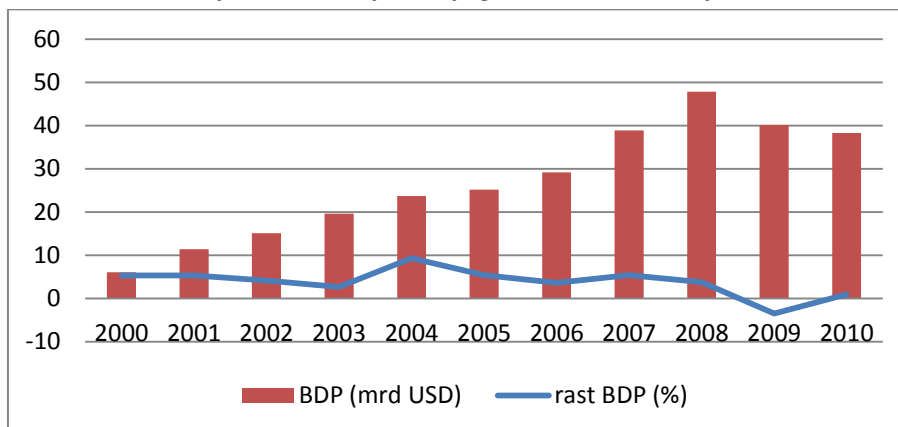
V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je imela Srbija vsesplošni padec v ravni BDP-ja. To je bila posledica slabega ekonomskega managementa v prejšnjih desetletjih, razpada Jugoslavije, trgovinske blokade s strani Združenih narodov in vojaškega posredovanja NATA. Nova vlada je oktobra 2000 sestavila program iz ekonomskih reform, ki so med drugim vključevale: makroekonomsko stabilizacijo države, liberalizacijo tokov s tujino in domačih cen, prestrukturiranje bančnega sistema in privatizacijo (Pedz.uni-mannheim, 2012).

Uspešnost reform se je takoj pokazala v pozitivni rasti BDP-ja. Reforme so bile financirane z donacijami skladov, nakazili in začetnimi direktnimi tujimi investicijami. Med leti 2001 in 2003 je BDP rasel v povprečju 4,5 odstotke letno, z manjšimi padci v tem obdobju. Leta 2004 je dosegel vrednost 9,3 odstotke letne rasti (GDP, 2012), kar je posledica uspešno izpeljanih reform v prejšnjih letih in dobrih vremenskih pogojev, ki so prispevali k višjemu outputu kmetijskih proizvodov. Najbolj dinamična rast je bila v proizvodnji koksa in naftnih rafiniranih izdelkih v kemični proizvodnji, proizvodnji izdelkov iz kavčuka in plastike, industriji železa in jekla, v finančnem sektorju in drugih (Pedz.uni-mannheim, 2012).

V obdobju 2000–2007 je bila povprečna rast srbskega gospodarstva 5,5 odstotkov. V prvi polovici obdobja so večinoma javni izdatki spodbujali letne rasti, ki so v letu 2001 znašali okoli 50 odstotkov BDP. V drugi polovici obdobja pa je storitveni sektor spodbujal gospodarsko rast. Najvišje rasti so bile v gradbeništvu, trgovini, finančnem posredništvu, transportnih storitvah (Statistical Office of Republic of Serbia, 2007, str. 1). V letu 2007 je

bila zabeležena 5,4 odstotna gospodarska rast (GDP, 2012.). Najhitreje rastoči sektorji so bili telekomunikacije (39,7 odstotkov), trgovina na drobno (22,8 odstotkov), gradbeništvo (19,1 odstotek), največje povišanje je bilo v industriji za 5,4 odstotke ter padec rasti v kmetijstvu zaradi suše za 8,1 odstotka (Statistical Office of Republic of Serbia, 2007, str. 1).

Slika 1: Gibanje BDP Srbije in njegova rast v obdobju 2000–2010

Vir: GDP, 2012.

Rast BDP je začela upadati leta 2008, tako da je padla na 3,8 odstotkov (GDP, 2012.) zaradi umirjanja v storitvenem sektorju kot posledica krize, upadanja investicij in dajanja posojil (Narodna banka Srbije, 2008, str. 46-47). Naslednje leto se je kriza še poglobljala in se odsevala v negativni rasti BDP-ja, ki je znašala -3,5 odstotkov (GDP, 2012.), kljub temu, da se je neto izvoz povečal in storitve javnega sektorja začele rasti. Glavni razlog za negativno številko je bila rast potrošnje javnega in zasebnega sektorja. Slednje je bilo posledica višje nezaposlenosti in nižanja paritete kupne moči gospodinjstev (Narodna banka Srbije, 2009, str. 34-36).

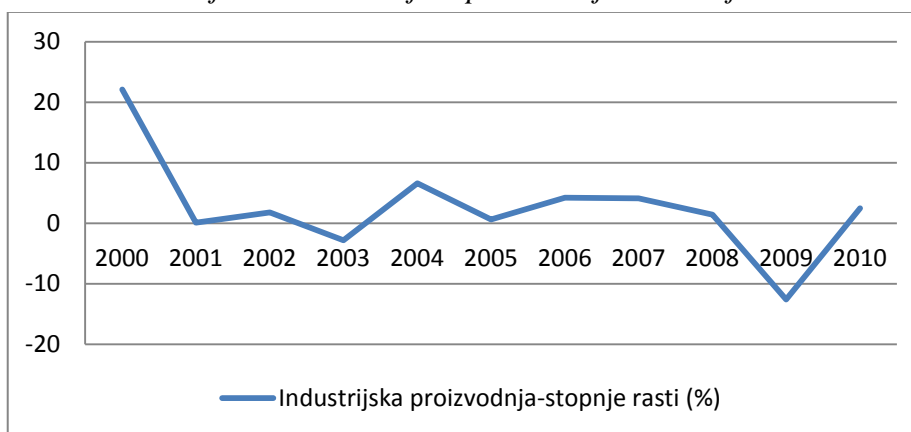
V letu 2010 se že kaže počasno okrevanje gospodarstva, saj je rast BDP zopet pozitivna, na ravni 0,96 odstotkov (GDP, 2012.), zaradi rasti v storitvenem sektorju, transportu in telekomunikacijah. Oživljanje se občuti v več sektorjih gospodarstva; od industrije do rudarstva, na drugi strani pa je bil zabeležen močan padec v kmetijstvu zaradi neustreznih vremenskih pogojev (Narodna banka Srbije, 2010, str. 29–31).

6.2 Industrijska proizvodnja

Industrijska proizvodnja je bila v letih 2000 do 2010 večinoma pozitivna, z izjemo leta 2003 in 2009 (Strukturni kazalniki, 2012). V prvi polovici obdobja se je država soočala s posledicami vojne; potrebna je bila ponovna vzpostavitev trga, pridobitev mednarodne priznanosti (Narodna banka Srbije, 2001, str. 5). V drugi polovici obdobja pa je za padec rasti v letu 2009 kriva svetovna kriza (Narodna banka Srbije, 2009, str. 34).

V letu 2000 je industrijska proizvodnja rastla s stopnjo rasti 22,1 odstotka (Strukturni kazalniki, 2012). K temu so najbolj pripomogle rasti investicij, repromateriala in dobrin, ki so namenjene osebni potrošnji (Narodna banka Srbije, 2000, str. 31). Naslednje leto je zaznamoval padec v industrijski proizvodnji predvsem zaradi nekonkurenčnosti, prepočasnega vračanja na evropske trge, še posebno na trge EU, in manj tujih investicij (Narodna banka Srbije, 2001, str. 5). V tem letu je bil sprejet Zakon o privatizaciji, ki določa izvajanje ekonomskih reform, s poudarkom na področju industrije. Glavni namen je zagotoviti dodatne vire financiranja, tako da spremenijo gospodarske pogoje. Tista velika podjetja, ki so se znašla v finančnih težavah, pa morajo sama izvesti programsko prestrukturiranje (Srbsko gospodarstvo, 2012). Kot posledica uvedbe novega zakona je bila v letu 2002 zabeležena 1,8-odstotna stopnja rasti (Strukturni kazalniki, 2012). Višja stopnja rasti je bila zabeležena v predelovalni in metalurški industriji, komunikacijah in tobačni industriji, na drugi strani pa padec v tekstilni industriji (Narodna banka Srbije, 2002, str. 17–18).

Slika 2: Gibanje rasti industrijske proizvodnje v obdobju 2000–2010

Vir: Strukturni kazalniki, 2012.

V letu 2003 je bil zabeležen 3-odstotni padec kot posledica znižanja BDP-ja, fiskalnih sprememb in prepočasnega prilagajanja na mednarodno dogajanje. Najvišji padec je bil zabeležen v predelovalni industriji (4,6-odstoten) (Narodna banka Srbije, 2003, str. 16-17). Ta padec je narekoval 6,6-odstotno rast v naslednjem letu (Strukturni kazalniki, 2012). K temu je močno pripomogla rast sektorja, ki pridobiva naravne surovine, ter proizvodnja bele tehnike, računalniška proizvodnja in drugo (Narodna banka Srbije, 2004, str. 23-24).

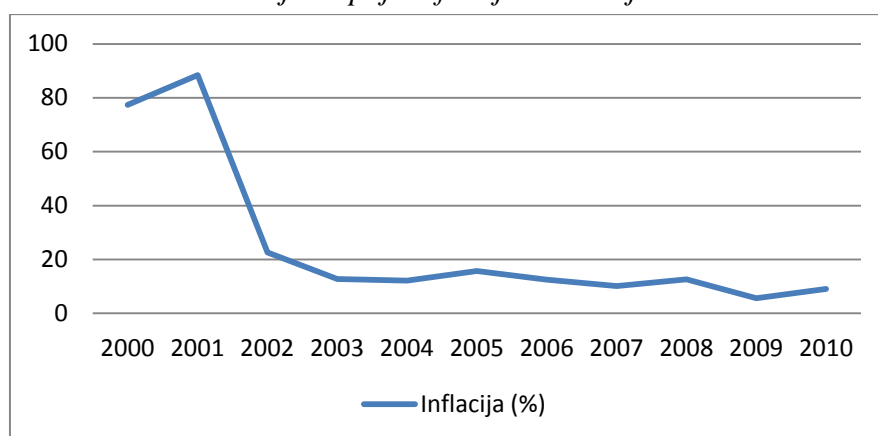
Leta 2005 je bil zabeležen padec na 0,6-odstotno rast industrijske proizvodnje kot posledica 0,7-odstotnega padca predelovalne industrije, ki predstavlja 80,5 odstotkov celotne srbske industrije (Narodna banka Srbije, 2005, str. 21). Vendar se je stanje v industriji že v naslednjem letu popravilo, tako je bila zabeležena 4,2-odstotna rast (Strukturni kazalniki, 2012), predvsem na račun predelovalne industrije, sektorja, ki pridobiva naravne surovine, ter proizvodnje elektrike, plina in vode (Narodna banka Srbije, 2006, str. 21).

Do leta 2008 je bila rast industrijske proizvodnje v rahlem upadanju, dokler ni bila leta 2009 zabeležena negativna rast, ki je dosegla najnižjo vrednost v proučevanem obdobju, to je -12,6 odstotkov (Strukturni kazalniki, 2012). To stanje je posledica svetovne krize in umirjanja gospodarstva (nizko domače povpraševanje) (Narodna banka Srbije, 2009, str. 34) in je pomenilo le kratkotrajni zdrs, ki se je že naslednje leto popravil; prišel na 2,5-odstotno raven (Strukturni kazalniki, 2012) zaradi kemične in metalurške proizvodnje ter proizvodnje električnih naprav (Narodna banka Srbije, 2010, str. 30).

6.3 Inflacija

Po zamenjavi predsednika vlade oktobra 2000, se je gospodarstvo začelo usmerjati v tržno ekonomijo. Kljub temu, da so odstranili razlike od prejšnje vlade in uvedli fiskalne reforme (Narodna banka Srbije, 2001, str. 13), je bila inflacija v letu 2001 višja kot v predhodnem letu, ko je padla na 77,4 odstotke (Inflation, 2012). To obdobje še vedno velja za obdobje hiperinflacije, ki je bila uspešno zaustavljena z monetarnimi in fiskalnimi ukrepi, kakor tudi z ukrepi na področju prihodkov, mednarodne menjave in drugih (Narodna banka Srbije, 2001, str. 13). Tako sta omejevalna monetarna in fiskalna politika (Narodna banka Srbije, 2002, str. 13) uspešno znižali inflacijo iz 88,3 odstotkov leta 2001 na 22,6 odstotkov leta 2002 (Inflation, 2012).

Slika 3: Gibanje stopnje inflacije v obdobju 2000–2010

Vir: Inflation, 2012.

Do leta 2003 je inflacija upadala zaradi umirjanja cen energentov in javnih storitev, predvsem zaradi deprecijacije dolarja, vendar je bila še vseeno nad povprečjem EU-12 (Narodna banka Srbije, 2003, str. 13), dokler ni dosegla stopnje 12,7 odstotkov in nadaljevala trend tudi v naslednjem letu, ko je dosegla stopnjo 12,2 odstotka. Leta 2005 je prišlo do ponovnega povišanja inflacije na raven 15,7 odstotkov (Inflation, 2012). Razlog je bil povečano domače povpraševanje in povečano posojanje denarja, rast cen nafte in plina na svetovnem trgu (Narodna banka Srbije, 2005, str. 17). Zaradi restriktivne monetarne politike, ki se je začela leta 2006 in se nadaljevala v letu 2007 (Narodna banka

Srbije, 2007, str. 33), se je inflacija ustalila na ravni 12,5 odstotkov leta 2006 in na 10,1 odstotku prihodnje leto (Inflation, 2012).

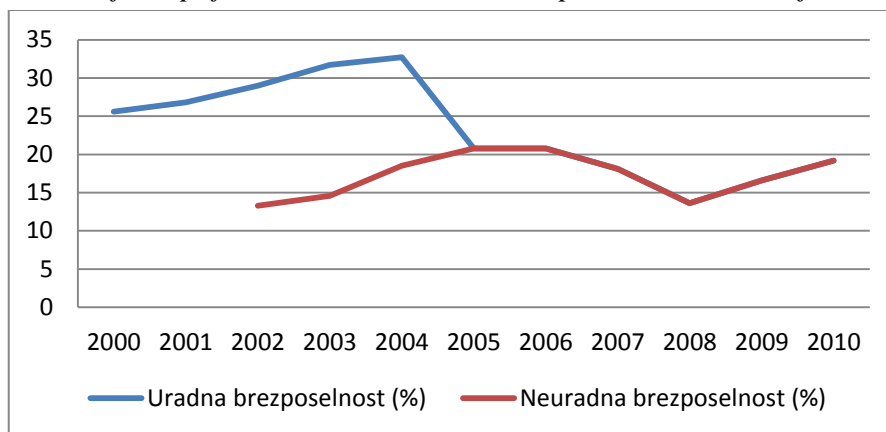
V letu 2008 je bila 12,6-odstotna inflacijska stopnja (Inflation, 2012). Glavni faktorji za to so naraščajoče cene domačih in tujih proizvodov ter naftnih proizvodov in visoka inflatorna pričakovanja. Slednja so posledica deprecijacije dinarja kot posledica širitve svetovne krize in negotovost pri formiranju vlade (Narodna banka Srbije, 2008, str. 21). Glavni razlogi za dezinflatorno stanje v letu 2009 je nizko domače povpraševanje, ki je skupaj z nižjim tujim povpraševanjem povzročil znižanje gospodarske aktivnosti (višja brezposelnost, znižanje plač v zasebnem sektorju ter zamrznitev plač javnega sektorja) (Narodna banka Srbije, 2009, str. 48). Tako je inflacija v tem letu znašala 5,7 odstotkov (Inflation, 2012).

V letu 2010 je inflacija zopet začela rasti zaradi višanja cen hrane (predelane hrane in kmetijskih proizvodov), kar je bilo podkrepjeno s preteklo deprecijacijo dinarja in pričakovanji o višji inflaciji (Narodna banka Srbije, 2010, str. 19-20), in dosegla 9,1-odstotkov (Inflation, 2012).

6.4 Brezposelnost

Sledi vojne so se kazale tudi v brezposelnosti, ki je od začetka devetdesetih do 2000 narastla za približno 20 odstotkov. Tako je bilo leta 2000 uradno brezposelnih 812 tisoč ljudi, kar je približno 25 odstotkov vsega prebivalstva. Neuradna brezposelnost je bila še višja, zato so bile reforme nujne (Narodna banka Srbije, 2000, str. 38–39).

Slika 4: Gibanje stopnje uradne in neuradne brezposelnosti v obdobju 2000–2010

Vir: *Unemployment, 2012*; *Ivica St. tranzicija, 2012*.

Leta 2005 sta se uradna in neuradna stopnja brezposelnosti poenotili na nivo neuradne brezposelnosti, ki jo objavlja "labour force survey" (Narodna banka Srbije, 2006, str. 24). Takrat je bil zaveden prvi drastičen padec v brezposelnosti. Uradna stopnja brezposelnosti

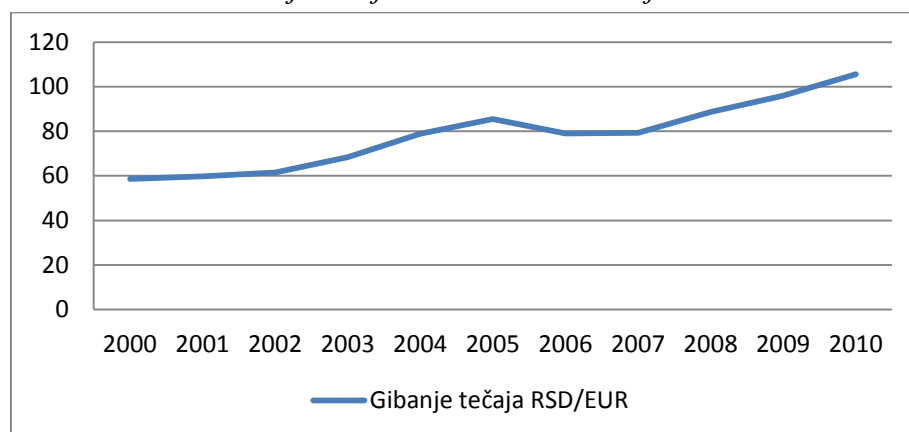
je znašala 20,8 odstotkov (Unemployment, 2012). Padajoča stopnja brezposelnosti se je nadaljevala vse do leta 2008, ko je bilo konec leta brezposelnih 2,580 tisoč ljudi. To predstavlja do sedaj najnižjo brezposelnost, ki znaša 13,6 odstotkov (Narodna banka Srbije, 2008, str. 47).

V letu 2009 je bil padec v številu zaposlenih, predvsem zaradi zmanjševanja zaposlenih pri zasebnikih za 83.000 ljudi, delno zaradi odpuščanja v obratih, medtem ko je v javnem sektorju brezposelnost upadla. To odpuščanje je povečalo uradno stopnjo brezposelnosti (Narodna banka Srbije, 2009, str. 38), ki je znašala 16,1 odstotka. Naslednje leto se je brezposelnost dvignila na nivo 19,2 odstotka (Unemployment, 2012), krivdo pa lahko pripišemo počasnemu gospodarskemu okrevanju zaradi svetovne krize (Narodna banka Srbije, 2010, str. 32).

6.5 Devizni tečaj

Leta 2000 je veljal fiksni devizni tečaj dinarja (YUD) glede na nemško marko (DEM), ki je bil precenjen. Da bi lahko uravnali neravnotežje med celotnim tujim deviznim povpraševanjem in tujim deviznim trgom, je bilo potrebno poenotiti uradni in neuradni devizni tečaj na nivo neuradnega deviznega tečaja. Decembra je sledila devalvacija DEM, ki je dvignila tečaj na 30 YUD/DEM (Narodna banka Srbije, 2000, str. 24).

Slika 5: Gibanje tečaja RSD/EUR v obdobju 2000–2010

Vir: Strukturni kazalniki, 2012.

Uravnava drseči devizni tečaj je bil uveden leta 2001 zaradi slabe mednarodne konkurenčnosti in vzpostavljen na nivoju neuradnega deviznega tečaja, z namenom, da bi država pridobila na konkurenčnosti. Menjalno razmerje je bilo postavljeno na ravni 29,85 YUD/DEM (Narodna banka Srbije, 2001, str. 33). Leta 2002 je bil stari jugoslovanski dinar (YUD) zamenjan z novim dinarjem (CSD) s tečajem na koncu leta 61,52 CSD/EUR (Narodna banka Srbije, 2002, str. 46).

Do novembra 2004 je dinar depreciiiral zaradi več razlogov: posojanje tujim subjektom, direktne tuje investicije, povečano povpraševanje po dinarjih zaradi nove privatizacije in sezonski dejavniki. Kljub intervenciji NBS je tečaj rasel in konec leta 2004 obstal na razmerju 78,9 CSD/EUR (Narodna banka Srbije, 2004, str. 60–62).

Leta 2005 je NBS ob pomoči drsečega deviznega tečaja in intervencijah NBS še vedno zasledovala primarna cilja: nizka in vzdržna inflacija in izboljšanje trgovinske bilance. Cilj intervencij je bil zgladiti oscilacije dinarja, ki so nastale zaradi neravnovesja v ponudbi in povpraševanju. Devizni tečaj se je na koncu leta ustalil na ravni 85,5 CSD/EUR (Narodna banka Srbije, 2005, str. 58).

V letu 2006 je RSD zrastle za 8,2 odstotka glede na EUR in v decembru dosegel razmerje 79,00 RSD/EUR (Narodna banka Srbije, 2006, str. 25). V naslednjem letu je domača valuta naproti EUR nominalno pridobila 5,2 odstotka, z najvišjo vrednostjo v oktobru, ko je dinar dosegel 76,81 RSD/EUR. Apreciacija dinarja je bila posledica več faktorjev, najpomembnejši med njimi so: izposojanje denarja domačih subjektov v tujini, tuje direktne investicije, povišano povpraševanje po dinarjih zaradi napovedanih privatizacij in sezonski faktorji (Narodna banka Srbije, 2007, str. 33–34).

Dinar je v začetku leta 2008 nominalno depreciiiral za 1,8 odstotkov, vendar so to leto zaznamovala močna nihanja deviznega tečaja, ki so bila v prvi polovici leta posledica političnih faktorjev, v drugi polovici pa se je začela svetovna kriza. Dodaten pritisk je bil na poslovnih bankah, saj se je njihova likvidnost močno zmanjšala zaradi dveh razlogov: gospodinjstva so dvignila večino svojih prihrankov, pravne osebe (podjetniki, banke, javni sektor) pa so po hitrem postopku odplačevale tuje dolgove. To je privedlo do nominalne deprecije dinarja za 10,6 odstotkov, ki je konec leta znašal 88,6 RSD/EUR (Narodna banka Srbije, 2008, str. 34–35).

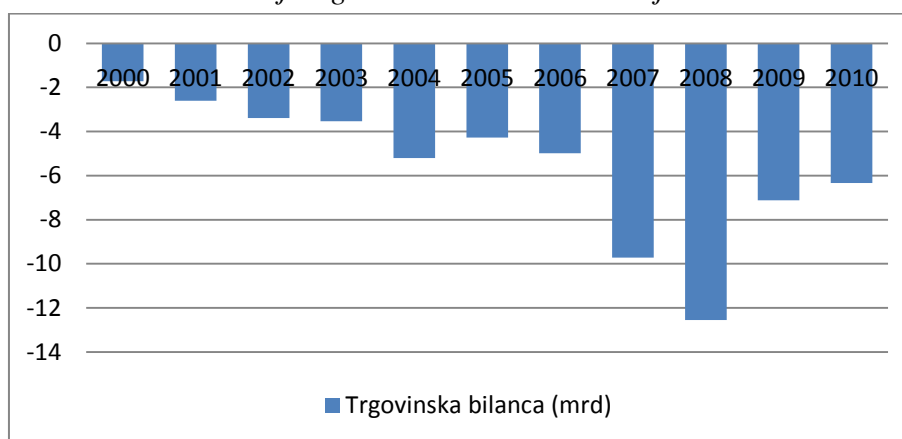
Depreciacija deviznega tečaja se je nadaljevala v letu 2009, ko je dinar glede na EUR nominalno depreciiiral za 7,6 odstotkov. V letu 2010 je dinar nominalno izgubil proti evru 9,1 odstotek kot posledica dviga premije za tveganje in zagotovljenega nižjega pritoka kapitala, negativnih pričakovanj investorjev glede konca krize in drugih dejavnikov (Narodna banka Srbije, 2010, str. 25). Tečaj je tako končal na ravni 105,5 RSD/EUR (Strukturni kazalniki, 2012).

6.6 Trgovinska bilanca

V celotnem obdobju med letu 2000–2010 je Srbija beležila deficit, ki se je v času krize samo poglobil, vendar se država tako kot v povojnem času tudi v času svetovne krize uspešno z ustreznimi reformami spopada z zmanjšanjem deficita (Strukturni kazalniki, 2012).

V letu 2000 je deficit trgovinske bilance znašal 1,720 milijarde USD (v nadaljevanju mrd USD), to je za desetino nižje od triletnega povprečja. Deficit se je poglobljal, kljub temu da je izvoz (znašal 1,775 mrd) rasel hitreje kot uvoz (znašal 3,495 mrd USD) (Balance of payments, 2012), ker je osnova pri uvozu višja kot pri izvozu (Narodna banka Srbije, 2000, str. 16). Da bi preprečili rast deficita, so konec leta 2000 uvedli reforme v trgovinski politiki, na področjih vzpostavitve mednarodne menjave in trgovine ter vključevanje države v mednarodne tokove (Narodna banka Srbije, 2001, str. 58). Vendar se je v naslednjih letih deficit samo poglobljal, dokler ni dosegel najvišje stopnje v prvi polovici obdobja; to je bilo leta 2004, ko je deficit Srbije znašal 5,20 mrd, od tega je bilo izvoza 3,29 mrd USD in uvoza 8,49 USD (Balance of payments, 2012). V tem obdobju so bili najpomembnejši partnerji znotraj EU Italija, Nemčija, BiH, Slovenija, Francija, izven EU pa Rusija, Kitajska in Združene države Amerike (Narodna banka Srbije, 2004, str. 132).

Slika 6: Gibanje trgovinske bilance v obdobju 2000–2010

Vir: Strukturni kazalniki, 2012.

V letu 2005 je deficit znašal 4,278 mrd USD, kar predstavlja 17,8-odstotno zmanjšanje glede na prejšnje leto. Izvoz je padel za 22,0 odstotkov, uvoz pa za 2,4 odstotkov glede na leto 2004 (Balance of payments, 2012). Nižji uvoz je treba pripisati uvedbi davka na dodano vrednost, višjim cenam določenih surovin in energentov. Na nižji izvoz pa so vplivale povrnitve davka na dodano vrednost za določene dobrine (Narodna banka Srbije, 2005, str. 80). V naslednjem letu je deficit zopet narastel za 16,4 odstotke (Balance of payments, 2012).

K povečanju deficita v letu 2007 na 9,72 mrd USD (Balance of payments, 2012) je pripomogla tudi nepremičninska kriza, ki je prišla iz Amerike. Glavni faktorji, da je uvoz rasel hitreje kot izvoz, so strukturna neravnovesja in apreciacija deviznega tečaja dolarja. Dejavniki, kot so večanje cen kmetijskih in metalurških proizvodov, direktne tuje investicije, privatizacija in podpis trgovskega sporazuma CEFTA so vplivali na stran izvoza. Na rast uvoza pa so vplivale višje svetovne cene kmetijskih, metalurških in naftnih izdelkov (Narodna banka Srbije, 2007, str. 36-37). V naslednjem letu se je deficit samo poglobil in znašal 12,55 mrd USD. Izvoz je znašal 10,96 mrd USD; povečal se je za 25,1

odstotkov glede na leto 2007, uvoz pa je zrastel za 27,2 odstotka glede na predhodno leto in se ustavil na 23,50 mrd USD (Balance of payments, 2012). Razlogi za to so podobni kot v letu 2007, le da se je svetovno gospodarstvo še dodatno začelo spopadati s pomanjkanjem kapitala na svetovnih finančnih trgih (Narodna banka Srbije, 2008, str. 37).

V letu 2009 je država beležila deficit v vrednosti 7,12 mrd USD (Balance of payments, 2012). Hitrejši padec uvoza proti izvozu lahko pripišemo kriznim razmeram (Narodna banka Srbije, 2009, str. 21-22). V naslednjem letu je izvoz rasel hitreje (17,3 odstotke) kot uvoz (4,3 odstotke) (Balance of payments, 2012), kar lahko pripišemo šibkejšemu tečaju dinarja, ki je povzročil višje domače cene na svetovnih trgih, in večjemu povpraševanju po srbskih proizvodih, še posebno na evropskih trgih (Narodna banka Srbije, 2010, str. 22–23). Deficit trgovinske bilance je tako v letu 2010 znašal 6,34 mrd USD (Balance of payments, 2012).

7 MEDNARODNI ODNOSI

Z nastopom nove vlade se je Srbija ponovno začela povezovati z mednarodnimi organizacijami. Priključila se je Evropski banki za obnovo in razvoj (EBRD), Svetovni banki (IBRD) (Predstavitev države, 2012), organizaciji CEFTA (Sporazumi Cefta, 2012) in podpisala okvirni sporazum za vstop v Partnerstvo za mir (Balkanske države uradno bližje Natu, 2012). Uspelo ji je obnoviti tudi članstvo v Mednarodnem denarnem skladu (IMF) ter podpisati v Bruslju maja 2008 SAP z EU in nato še februarja 2010 začasni trgovinski sporazum z EU. Za članstvo v Svetovni trgovinski organizaciji (WTO) se še pogaja (Predstavitev države, 2012).

7.1 Partnerstvo za mir in NATO

NATO je zveza držav Severne Amerike in Evrope, katere osnovno načelo je enotnost, saj če je napadena ena država, so napadene vse države. Zveza spodbuja sodelovanje pri obrambi in varstvu z namenom preprečitve nesoglasij in zagotavljanje složnosti, poleg tega želi postati zgled, kako se vzdržujejo demokratične vrednote. Na vojaški strani zveza NATO predstavlja mirno rešitev nesoglasij. Napadi zveze so samo v primeru, ko pogajanja diplomatov niso bila uspešna, vedno pa je v ospredju glavni cilj: čim hitrejša zagotovitev miru. S tem NATO zagotavlja svojim članicam in partnericam stabilnost in zavezništvo (What is NATO, 2012).

Srbija je v Bruslju podpisala okvirni sporazum za vstop v Partnerstvo za mir 14. decembra 2006, skupaj z BiH in Črno goro, čeprav ni dovolj sodelovala z Mednarodnim haaškim sodiščem za vojne zločine na ozemlju nekdanje Jugoslavije (Balkanske države uradno bližje Natu, 2012). Glavni razlogi za povabilo članstvu so bile institucionalne, demokratične in obrambne reforme (NATO's relations with Serbia, 2012).

Priključitev Srbije, BiH in Črne gore k Partnerstvu za mir in sčasoma k NATO, bi naj bila spremljana z večjo stabilnostjo in povezanostjo v tem delu Evrope, ki bi privedla do bolj liberaliziranega gospodarstva (Balkanske države uradno bližje Natu, 2012).

7.2 CEFTA

CEFTA je centralno evropski sporazum o prosti trgovini. Glavni cilji sporazuma so širitev trga skupnega trga storitev in dobrin ter pospešitev investicij, tako da na trgu prevladujejo poštena in stabilna pravila, ki se jih da predvidevati. Za vzpostavitev varnega skupnega trga je potrebna primerna zaščita intelektualne pravice, ki mora biti skladna z mednarodnimi standardi in poenotene klavzule, ki se nanašajo na pogoje mednarodne menjave, kot so državne pomoči in konkurenčne klavzule (Cefta2006, 2012). Namen sporazuma je omogočiti proizvajalcem trgovanje pod enakimi pogoji, razširiti in posodobiti območje proste trgovine za večje trgovine in s tem narediti trg bolj privlačen za investitorje ter povečati možnost za vstop na evropske trge (Sporazumi Cefta, 2012).

24. septembra 2007 je Srbija postala članica CEFTA (Cefta.net, 2012). Ta sporazum je še pospešil liberalizacijo trga v jugovzhodni Evropi, ki se je začel leta 2001, pod okriljem Pakta stabilnosti za jugovzhodno Evropo (Sporazumi Cefta, 2012).

7.3 Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum z EU

Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum (SAP) je mednarodni sporazum, ki od države podpisnice zahteva obojestransko obveznost z natančno določenimi pravicami. Srbija je v Bruslju podpisala SAP in Začasni sporazum 29. aprila 2008, ki ga je srbski parlament ratificiral 9. septembra 2008. S 1. februarjem 2009 je Srbija začela enostransko izvajati začasni trgovinski sporazum. Ta sporazum zahteva od države, da v obdobju šestih let postopno odpravi carine za blago (industrijske in kmetijske proizvode) iz EU, kakor tudi možnost prostega izvoza iz države v EU in tako postopoma pripravi območje na prosto trgovanje. Sporazum dovoljuje razdelitev industrijskih proizvodov v tri skupine glede na občutljivost. Liberalizacija bi bila zato dosežena v različnih obdobjih: v dveh, petih ali šestih letih (Evropska unija, 2012).

SKLEP

Srbijo je ob koncu stoletja zaznamovala najhujša vojna po drugi svetovni vojni. Temu primerno je bilo zrušeno celotno gospodarstvo in infrastruktura, za dodatno revščino pa so poskrbele mednarodne sankcije. Srbija se je bila primorana izolirati, da je omilila mednarodne sankcije. V pomoč pa ji je pristopila njena zaveznica Rusija. Izolacija je glavni krivec razmeroma počasne gospodarske rasti v tistem obdobju. Pravo reševanje države se je začelo po padcu Slobodana Miloševića, ko je leta 2000 nastopila nova vlada.

Zaradi nje se je Srbija odrekla socialističnemu sistemu in postala tranzicijska in bolj demokratična država, z željo, da bi jo vodile pristojne pravne institucije.

Dolgoročni cilj Srbije je včlanitev v EU, za kar je potrebna pravna in demokratična država s stabilnimi institucijami. Stabilnost institucij se odraža v makroekonomski sliki države, in na podlagi strukturnih kazalnikov se Srbija z globalno krizo uspešno sooča. Del uspeha lahko pripišemo uspešno izvedenim reformam na področju bančništva, liberalizacije tokov s tujino in domačih cen. Inflacija je uspešno padla, kar je dober pokazatelj za investitorje, katerim srbski trg predstavlja nov, razmeroma prazen trg. S tem bi v prihodnosti padla raven brezposelnosti, saj bi z odpiranjem novih obratov zaposlovali tudi domače prebivalstvo.

Drugi način, kako poskuša Srbija postati bolj konkurenčna država, je preko šibkejšega deviznega tečaja. S tem postane njen izvoz tujcem privlačen in uvoz se posledično zmanjša zaradi previsokih cen za domače gospodarstvo. Po teoriji bi se morala trgovinska bilanca izboljševati, kar se tudi v praksi zgodi, ampak zaradi svetovne krize je okrevanje mnogo počasnejše.

Na počasnejšo rast BDP-ja vpliva tudi globalno segrevanje ozračja (naravne katastrofe pogojene z vremenskimi spremembami), saj kmetijstvo in predelovalna industrija predstavljata 10-odstotni delež v BDP-ju (Predstavitev države, 2012). Temu bi se lahko izognili s spremenjenim načinom kmetovanja – namakalni sistem ali zaščitne mreže za točo, kar je za državo, ki porablja svoje mednarodne rezerve, ki si jih je pridobila v času Dragoslava Avramovića, izjemno težko. Boljša rešitev bi bila povečanje tujih investicij v telekomunikacije, metalurško proizvodnjo in storitveni sektor, ki predstavlja 62 odstotkov BDP-ja (Predstavitev države, 2012). Veliko pozornosti bi se moralo nameniti nizkemu domačemu povpraševanju, ki je močno povezano z naraščajočo brezposelnostjo in z zaupanjem ljudi, saj mnogi vidijo sedanje stanje, kot ponovno drsenje v "novi" Miloševićev režim.

Vse zgoraj omenjeno nam kaže na to, kako resno je nova vlada vzela obnovitev Srbije in kako ji je vse načrte prekrizala globalna kriza. Zahteve Evropske unije so samo del ambicioznih ciljev zastavljenih že leta 2000. Ob tem je potrebno poudariti, da mora biti za članstvo v Evropsko unijo interes na obeh straneh. S priključitvijo Srbije v EU, ne bi pridobila samo Srbija z večjim trgom in možnostjo lažjega in bolj zanesljivega tujega investiranja, ampak bi tudi EU pridobila večji trg in potrebna naravna bogastva. Dejstvo je, da EU zahteva mirno, strpno okolje, za kar mora Srbija še mnogo postoriti. Tudi Hillary Clinton je med obiskom Beograda oktobra 2010 poudarila, naj srbska vlada še tesneje sodeluje s haaškim Mednarodnim sodiščem za vojne zločine na ozemlju nekdanje Jugoslavije in pozvala na začetek dialoga med Srbijo in Kosovom. Ko bosta ti dve točki izpolnjeni, bo tudi Srbija bližje vstopu v EU in NATU (Clintonova pozvala Srbijo k dialogu s Kosovom, 2012).

LITERATURA IN VIRI

1. *Balance of payments*. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/internet/english/80/platni_bilans.html
2. *Balkanske države uradno bližje Natu*. Najdeno 3. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.rtvsllo.si/svet/balkanske-drzave-uradno-blize-natu/64318>
3. *Basic information*. Najdeno 2. avgusta 2012 na spletnem naslovu http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_sl.htm
4. *Cefta.net*. Najdeno 23. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://cefta.net/>
5. *Cefta2006*. Najdeno 2. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.cefta2006.com/>
6. *Centralisation Vs Decentralisation*. Najdeno 2. avgusta 2012 na spletnem naslovu http://www.expertmanage.com/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=75
7. *Clintonova pozvala Srbijo k dialogu s Kosovom, Tadić z njim ne želi odlašati*. Najdeno 20. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042394927>
8. *Closure and accession*. Najdeno 18. aprila 2012 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/closure-and-accession_sl.htm
9. *Conditions for enlargement*. Najdeno 14. marca 2012 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement/index_sl.htm
10. *Countries on the road to membership*. Najdeno 23. aprila 2012 na spletnem naslovu http://eu.europa.eu/enlargement/the-policy/countries-on-the-road-to-membership/index_sl.htm
11. Democracy. (b.l.) V *Stanford Encyclopedia online*. Najdeno 3. avgusta 2012 na spletni strani <http://plato.stanford.edu/entries/democracy/>
12. Derikonjić, M. (2012, 31. maj). Nivo borbe protiv korupcije isti kao 2000. godine. *E-revir*. Najdeno 20. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.mogucasrbija.rs/Vest/1/Vesti/210/Nivo%20borbe%20protiv%20korupcije%20isti%20kao%202000.%20Ogodine.html>
13. Doering, D. (1995). *Nekaj o tem liberalizmu*. Ljubljana: ČukiGraf.
14. *Evropska unija*. Najdeno 2. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://siepa.gov.rs/sr/index/sporazumi/evropska-unija.html>
15. GDP per capita. (b.l.). V *World bank online*. Najdeno 23. aprila 2012 na spletni strani <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
16. GDP. (b.l.). V *World bank online*. Najdeno 22. julija 2012 na spletni strani <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>
17. Hanke, H. S. (2007, maj). The World's Greatest Unreported Hyperinflation. *E-revir*. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.cato.org/publications/commentary/worlds-greatest-unreported-hyperinflation>
18. Höfler, J. (1990). *Svetovna dediščina v Jugoslaviji: naravne in kulturne znamenitosti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

19. *How does a country join the EU*. Najdeno 17. aprila 2012 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/index_sl.htm
20. Inflation. (b.l.). V *World bank online*. Najdeno 22. julija 2012 na spletni strani <http://data.Worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG>
21. *Ivica St. tranyicija*. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu http://starisajt.nspm.rs/ekonomskapolitika/2006_ivica_st_tranyicija1.htm
22. *Jedan milion za jedan dinar*. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.navidiku.rs/magazin/zabava/jedan-milion-za-jedan-dinar_12288/
23. Konrad Adenauer Stiftung. (2009). Dejtonski ustav. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.kas.de/wf/doc/kas_17301-1522-1-30.pdf?091015095402
24. Liberalism. (b.l.) V *Stanford Encyclopedia online*. Najdeno 5. julija 2012 na spletni strani <http://plato.stanford.edu/entries/liberalism/>
25. *Maastrichtska konvergenčna merila*. Najdeno 16. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.evropa.gov.si/si/evro/maastrichtska-konvergenca-merila/>
26. Mfa.gov.rs. (b.l.). Japan offers congratulations to Serbian parliament. Najdeno 20. avgusta 2012 na spletnem naslovu http://www.mfa.gov.rs/Bilteni/Engleski/b020812_e.html
27. Narodna banka Srbije. (2000). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2000.pdf
28. Narodna banka Srbije. (2001). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2001.pdf
29. Narodna banka Srbije. (2002). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2002.pdf
30. Narodna banka Srbije. (2003). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2003.pdf
31. Narodna banka Srbije. (2004). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2004.pdf
32. Narodna banka Srbije. (2005). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2005.pdf
33. Narodna banka Srbije. (2006). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2006.pdf
34. Narodna banka Srbije. (2007). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2007.pdf

35. Narodna banka Srbije. (2008). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2008.pdf
36. Narodna banka Srbije. (2009). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2009.pdf
37. Narodna banka Srbije. (2010). Annual report. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_4/annual_report_2010.pdf
38. Nationalism. (b.l.) V *Stanford Encyclopedia online*. Najdeno 5. julija 2012 na spletni strani <http://plato.stanford.edu/entries/nationalism/>
39. *NATO's relations with Serbia*. Najdeno 3. avgusta 2012 na spletnem naslovu http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50100.htm
40. Pedz.uni-mannheim. (b.l.). Labour market review of Serbia 2005. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-tr2/esb/06/DNAI6NLCUU.pdf>
41. *Predstavitev države*. Najdeno 20. junija 2012 na spletnem naslovu http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/Srbija/Predstavitev_drzave_4247.aspx
42. *Process of enlargement*. Najdeno 17. aprila 2012 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/index_sl.htm
43. Samuelson, P., & Nordhaus, W. (2002). *Ekonomija* (16 izdaja). Ljubljana: GV Založba.
44. *Screening and monitoring*. Najdeno 18. aprila 2012 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/screening-and-monitoring_sl.htm
45. *Serbia financial assistance*. Najdeno 20. avgusta 2012 na spletni strani http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/serbia/financial-assistance/index_en.htm
46. *Serbia sanctions*. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www1.american.edu/ted/serbsanc.htm>
47. *Serbia*. Najdeno 4. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.balkananalysis.com/serbia/>
48. Silber, L., & Little, A. (1996). *Smrt Jugoslavije*. Ljubljana: CO LIBRI.
49. *Sporazumi Cefta*. Najdeno 2. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.siepa.gov.rs/site/sr/home/1/sporazumi/cefta/>
50. *Srbsko gospodarstvo*. Najdeno 4. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.ambadasrbije.si/srbsko_gospodarstvo.html
51. Statistical Office of Republic of Serbia. (2007). Economic trends in the republic of Serbia in 2007. Najdeno 25. julija 2012 na spletnem naslovu <http://webrzs.stat.gov.rs/axd/en/dokumenti/saopstenja/KS10/ks10122007.pdf>

52. *Strukturni kazalniki*. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.nbs.rs/internet/latinica/80/index.html>
53. Unemployment. (b.l.). V *World bank onilne*. Najdeno 23. aprila 2012 na spletni strani <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>
54. Watkins, T. (b.l.). The worst episode of hyperinflation in history: Yugoslavia 1993-94. *E-revir*. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.rogershermansociety.org/yugoslavia.htm>
55. *What is NATO*. Najdeno 3. avgusta 2012 na spletnem naslovu http://www.nato.int/cps/en/natolive/what_is_nato.htm